

Josep Estrada i Garriga

EL TOPÒNIM IBÈRIC DE LAURO, PRIMERA DENOMINACIÓ HISTÒRICA DEL VALLÈS ORIENTAL

La revista que teniu a les mans ha estat batejada amb el nom de "Lauro". Aquest nom no va ser escollit a l'atzar, sinó ben al contrari, podria haver estat la primera denominació històrica de la nostra comarca. Fou J. Estrada qui, a partir de la troballa d'unes monedes ibèriques amb el topònim de Lauro, va relacionar aquest indret amb el Vallès nord-oriental, i, en concret, amb l'actual població de Llerona. És aquest mateix autor qui ens ofereix a continuació les implicacions històriques d'aquesta denominació per al Vallès Oriental.

Quan els romans, l'any 218 a C varen desembarcar per primera vegada a la Península Ibèrica, al port de la ciutat grega d'Empúries, van constatar que la gent del país —els ibers— vivien dalt dels turons més encimbellats, potser per defensar-se d'un estat continu de guerra entre ells. Els romans, que havien entrat a la península amb l'únic objectiu de combatre per la reraguarda llurs enemics en el domini de la Mediterrània, els cartaginesos van decidir ben aviat establir-se a les nostres terres.

La primera cosa que van fer els nouvinguts — que, en definitiva, eren tan bons soldats com immillorables pagesos— fou la d'anar-se apropiant de les millors terres del pla. Però la mà d'obra era insuficient per explotar degudament les moltes possibilitats que oferia el país. Aleshores, van incitar als ibers a col·laborar en les tasques de conreu. Així fou com la gent ibèrica va assentar-se definitivament al pla, i els seus poblats encimbellats anaren quedant abandonats.

Amb l'establiment dels romans, les relacions comercials amb la Mediterrània es van intensificar, tant per proveir el cada dia més exigent mercat interior com per oferir a Roma, la gran metròpoli de l'Imperi, els productes autòctons. Aquesta intensificació del comerç va anar acompanyada de la introducció de l'ús de la moneda. Fins aleshores, els ibers havien practicat el bescanvi de productes. Però amb l'incentiu de la civilització romana van crear una moneda pròpia amb inscripcions escrites en la seva llengua, la ibèrica⁽¹⁾.

Fotografia: Moneda ibèrica de la seca de Lauro, cedida per E. Ramon Valls. (Fotografia M. Tenas).

Al territori que coincideix amb la Catalunya actual encunyaren moneda a nom propi diverses tribus: els *laietans*, els *ausetans*, els *ilergetes*, etc⁽²⁾. També les ciutats importants varen batre llur propi numerari. Destaquen, entre altres, les emissions de *Cesse* (Tarragona), *Baitolo* (Badalona), *Ilduro* (Mataró), etc. Tanmateix, quedaven dues monedes —de les que se solien trobar en les nostres comarques— les quals encara no havien pogut ser relacionades amb cap tribu ni ciutat, malgrat es pressentís que llur emplaçament hauria d'estar situat a la part central de la província de Barcelona.

Eren les que, llegides en ibèric, deien EUSTI i LAURO.

Existia un cert acord per ubicar la moneda d'*Eusti* entre Vic, Manresa i Caldes de Montbui. En canvi, per la moneda de *Lauro* no s'havia arribat a cap entesa. Els parers eren totalment oposats, ja que, per complicar-ho més, durant aquell temps hi ha notícies, com a mínim, de tres ciutats o indrets històrics a la nostra península que es deien *Lauro* o *Lauron*. Hi havia, però, un fet decisiu que va ajudar a resoldre el problema. En cap d'aquells tres indrets s'havia trobat mai cap moneda de *Lauro*. L'atribució que alguns feien de les monedes de *Lauro* en aquelles poblacions era totalment gratuïta.

El dubte va quedar aclarit —es pot dir que totalment— quan l'any 1959 es va fer l'excursionista troballa d'un tresoret de monedes al Molí de can Ribes (Cànoves), format per 41 asos ibèrics, dels quals 21 eren de *Lauro*. Això serví a l'expert numismàtic L. Villaronga per poder formular la conclusió que l'indret de la troballa havia de considerar-se enclavat en la mateixa àrea de circulació de la moneda de *Lauro*. Amb aquest argument es vol significar que la seca emissora d'aquesta moneda cobria amb les seves encunyacions no només el paratge del poble de Cànoves sinó una zona que indubtablement seria molt més gran. Altres nombroses troballes recollides en aquesta zona nord-est del Vallès Oriental confirmen plenament la nostra atribució. Per tant, aquesta moneda hagué d'ésser encunyada en algun indret dins d'aquesta zona. Indret que, per raons filològiques, nosaltres fariem coincidir amb el paratge de Llerona, que en la documenta-

ció alto-medieval apareix en la seva forma llatinitzada de *Laurona*, topònim format per un vocable indígena —*Lauro*— al qual els romans van afegir el sufix *ona*, que tant utilitzaven per a denominacions col·lectives⁽³⁾.

Quant a la demarcació pròpia de *Lauro*, voldríem esmentar aquí l'especial circumstància —segons cita Moreu-Rey⁽⁴⁾— que, en les fonts documentals catalanes de l'època medieval, durant quasi tot el segle X, cada vegada que s'esmenten indrets situats en el Vallès, hom al·ludeix justament a llocs emplaçats a la part nord-oriental de la comarca —que és precisament el territori que nosaltres assignem a la demarcació de la *Lauro* ibero-romana—. Les Franqueses del Vallès ("*Ipsas franchedas vel baiulias del Vallès*", l'any 1509) són situades, com tothom sap, al nord de Granollers, i el riu que els documents anomenen "*Vallès*" era l'actual riu Congost. Tan sols cap a la fi del segle X comença a escampar-se l'aplicació del terme "*Vallès*" a les altres poblacions més veïnes. Potser valdria la pena d'escatir si tot el que acabem de posar de relleu sobre aquesta qüestió és o no pura coincidència.

Per acabar, voldríem dir que, a més de les troballes de monedes de *Lauro* que s'esmenten en el treball nostre sobre aquest tema⁽⁵⁾, cal afegir-n'hi una de molt simbòlica, la d'un as ibèric de *Lauro* a les ruïnes de la interessant vil·la romana-republicana de Can Martí⁽⁶⁾, masia que era veïna de can Pujades, a la parròquia de Sant Andreu de Samalús (municipi de Cànoves i Samalús), o sigui, en el mateix cor de la demarcació de la *Lauro* monetat.

(1) Estrada, J., 1965, *Monedes ibèriques acuñadas en Llerona*. Setmanari "Vallès", núm. extraordinari Festa Major.

(2) Per ampliar aquesta qüestió, consulteu la monografia que dediquem en aquest mateix número als ibers.

(3) Arrizabalaga, A., Pardo, J., i Saduní, J., 1985, *Els orígens de Granollers i del Vallès Oriental*. Barcelona, Caixa d'Estalvis de Catalunya i Ajuntament de Granollers, pàg. 66 a 76.

(4) Moreu-Rey, E. 1984, *Caldes de Montbui, capital degana del Vallès*. Barcelona, Episodis de la Història, Rafael Dalmau Editor, pàg. 9 i 10.

(5) Estrada, J., i Villaronga, L., 1967, *La Lauro monetat y el hallazgo de Cànoves* (Barcelona). Barcelona, Diputació Provincial de Barcelona, Institut de Prehistòria i Arqueologia, Monografies XXVIII.

(6) Trobada pel senyor J. Hernández (Fundació Mauri, La Garriga).